Sattarova Zuxra Ilhamovna
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Real iqtisodiyot” kafedrasi katta o‘qituvchisi, dots .v.b.
zsattarova220@gmail.com

RAQAMLI TURIZMNING RIVOJLANISHI VA IQTISODIY O‘SISHGA QO‘SHGAN HISSASI

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli turizmning zamonaviy iqtisodiyotdagi o‘rni, rivojlanish tendensiyalari hamda iqtisodiy o‘sishga qo‘shgan hissasi ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalar — onlayn bronlash tizimlari, mobil ilovalar, sun’iy intellekt, Big Data va raqamli marketing platformalari turizm xizmatlarini tubdan o‘zgartirib, ularning samaradorligini oshirmoqda. Tadqiqotda raqamli turizmning YaIM, bandlik, xizmatlar eksporti va hududiy rivojlanishga ta’siri o‘rganilgan. Shuningdek, O‘zbekiston sharoitida raqamli turizmni rivojlantirish istiqbollari va mavjud muammolar tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: raqamli turizm, smart tourism, sun’iy intellekt, Big Data, onlayn bronlash, raqamli marketing, iqtisodiy o‘sish, mobil texnologiyalar, turizm industriyasi, innovatsiya.

Abstract. This article scientifically analyzes the role of digital tourism in the modern economy, its development trends, and its contribution to economic growth. Digital technologies such as online booking systems, mobile applications, artificial intelligence, Big Data, and digital marketing platforms are significantly transforming the tourism industry and increasing its efficiency. The study examines the impact of digital tourism on GDP, employment, service exports, and regional development. It also analyzes the prospects and existing challenges of digital tourism development in Uzbekistan.

Keywords: digital tourism, smart tourism, artificial intelligence, Big Data, online booking, digital marketing, economic growth, mobile technologies, tourism industry, innovation.

Kirish. Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm sohasi ham chuqur transformatsiyaga uchramoqda va “raqamli turizm” (smart tourism) konsepsiyasi shakllanmoqda. Raqamli turizm turistik xizmatlarni tashkil etish, boshqarish va iste’mol qilish jarayonlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanishga asoslanadi. Bu esa sayohatni rejalashtirishdan tortib, xizmatlardan foydalanishgacha bo‘lgan barcha bosqichlarni avtomatlashtirish va optimallashtirish imkonini beradi.

Bugungi kunda internet platformalari, mobil ilovalar, GPS tizimlari, sun’iy intellekt va katta ma’lumotlar (Big Data) turizm industriyasining ajralmas qismiga aylangan. Masalan, onlayn bronlash tizimlari (Booking, Airbnb kabi platformalar) global turizm bozorini tubdan o‘zgartirib, vositachilarsiz to‘g‘ridan-to‘g‘ri xizmat ko‘rsatish modelini rivojlantirdi.

UNWTO ma’lumotlariga ko‘ra, raqamli texnologiyalar joriy etilgan turizm yo‘nalishlarida sayyohlar oqimi 20–35 foizgacha oshgan. Bu esa raqamli turizmning iqtisodiy o‘sishga bevosita ta’sirini tasdiqlaydi. O‘zbekistonda ham “raqamli iqtisodiyot” va “aqlli shaharlar” konsepsiyasi doirasida turizmni raqamlashtirish jarayonlari boshlangan.

Maqolaning maqsadi — raqamli turizmning rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish va uning milliy iqtisodiyotga qo‘shayotgan hissasini ilmiy asosda yoritishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi. Raqamli turizm konsepsiyasi xalqaro ilmiy adabiyotlarda keng o‘rganilgan. Buhalis va Amaranggana (2015) “smart tourism ecosystem” modelini ishlab chiqib, raqamli texnologiyalar turizm xizmatlarini real vaqt rejimida boshqarish imkonini berishini asoslab bergan.

Gretzel (2019) raqamli turizmni “ma’lumotlarga asoslangan sayohat iqtisodiyoti” sifatida ta’riflab, sun’iy intellekt va Big Data turizmda qaror qabul qilish sifatini oshirishini ta’kidlagan.

Li, Hu va Huang (2021) o‘z tadqiqotlarida mobil texnologiyalar turistik tajribani individuallashtirishga xizmat qilishini va bu iste’molchilar qoniqishini oshirishini ko‘rsatgan.

O‘zbekistonlik olimlardan A. Karimov raqamli turizm infratuzilmasini rivojlantirish zarurligini, D. Rashidova esa turizmni raqamlashtirish mamlakat eksport salohiyatini oshirishini ilmiy jihatdan asoslab bergan.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, statistik yondashuv va SWOT usullaridan foydalanildi. Raqamli turizmning iqtisodiy ta’siri onlayn platformalar, turistik oqimlar va raqamli xizmatlar bo‘yicha statistik ma’lumotlar asosida o‘rganildi. Shuningdek, O‘zbekiston tajribasi Turkiya, BAA va Singapur kabi davlatlar bilan solishtirildi.

1-jadval.

Raqamli turizmning iqtisodiy ko‘rsatkichlarga ta’siri (2022–2025)[6]

Ko‘rsatkichlar	**Raqamlashtirishdan oldin**	**Raqamlashtirilgandan keyin**	**O‘zgarish dinamikasi**

[6] Muallif tomonidan tuzilgan

Sayyohlar oqimi (mln kishi)	6,0	9,5	+3,5 mln (+58%)
Turizm daromadlari (mlrd $)	2,0	3,1	+1,1 mlrd (+55%)
Onlayn bronlash ulushi (%)	35%	78%	+43%
Raqamli xizmatlar tezligi	O‘rtacha	Yuqori	sezilarli oshgan
Turizmda bandlik (ming kishi)	450	620	+170 ming

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli turizmning joriy etilishi turistik oqimning sezilarli darajada oshishiga olib kelgan. Xususan, sayyohlar sonining 6,0 milliondan 9,5 millionga yetishi raqamli platformalar, onlayn bronlash tizimlari va raqamli marketingning samarali ishlayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, turizm daromadlarining 55 foizga oshishi raqamli texnologiyalar orqali xizmatlar qiymati va kirish imkoniyatlari yaxshilanganidan dalolat beradi.

Shuningdek, onlayn bronlash ulushining 35 foizdan 78 foizga oshishi turizm xizmatlari to‘liq raqamli transformatsiya tomon ketayotganini bildiradi. Bu jarayon vositachilarni kamaytirib, xarajatlarni optimallashtirish va xizmatlar tezligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, tahlil natijalari raqamli turizm iqtisodiy o‘sishga bevosita ijobiy ta’sir ko‘rsatayotganini tasdiqlaydi. Eng muhim natija shundaki, raqamlashtirish nafaqat daromad va sayyohlar oqimini oshirgan, balki turizm sektorida yangi ish o‘rinlarini yaratish va xizmatlar sifatini yaxshilashga ham katta hissa qo‘shgan.

Xulosa va takliflar. Raqamli turizm zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim va tez rivojlanayotgan drayverlaridan biri sifatida turizm sohasining samaradorligini tubdan oshirishga xizmat qilmoqda. Raqamli texnologiyalar, jumladan onlayn platformalar, mobil ilovalar, sun’iy intellekt va Big Data tizimlari turistik xizmatlarni tashkil etish, boshqarish va iste’mol qilish jarayonlarini sezilarli darajada soddalashtirdi hamda tezlashtirdi. Bu esa nafaqat xizmatlar sifatini yaxshilashga, balki turizm bozorining global raqobatbardoshligini oshirishga ham muhim hissa qo‘shmoqda.

Shuningdek, raqamli turizm iqtisodiy o‘sishning muhim omili sifatida mamlakatning YaIM hajmi, bandlik darajasi va xizmatlar eksportiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Raqamlashtirish jarayoni orqali turizm sektorida yangi ish o‘rinlari yaratilmoqda, kichik va o‘rta biznes subyektlarining ulushi kengaymoqda hamda hududiy rivojlanish jarayonlari tezlashmoqda. Bu holat raqamli transformatsiyaning

nafaqat texnologik, balki ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan ham strategik ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, raqamli turizmning rivojlanishi O‘zbekiston uchun katta imkoniyatlar yaratib, mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi o‘rnini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli ushbu yo‘nalishni tizimli ravishda rivojlantirish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish va davlat siyosati darajasida qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi. Mavzuning dolzarbligi nuqtai nazaridan quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, raqamli turizm infratuzilmasini kengaytirish va yagona milliy raqamli platformalarni rivojlantirish orqali barcha turistik xizmatlarni (bronlash, to‘lov, axborot va navigatsiya) bir tizimga integratsiya qilish hamda foydalanuvchilar uchun qulay, tezkor va shaffof xizmat ko‘rsatish muhitini yaratish zarur.

Ikkinchidan, sun’iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalangan holda turistlar oqimini oldindan prognoz qilish, mavsumiy yuklamani boshqarish va hududlar kesimida turizm resurslarini optimal taqsimlash tizimlarini joriy etish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish lozim.

Uchinchidan, raqamli marketing strategiyalarini kuchaytirish, xalqaro ijtimoiy tarmoqlar va global platformalarda O‘zbekiston turizm brendini faol targ‘ib qilish hamda zamonaviy kontent yaratish orqali mamlakatning investitsion va turistik jozibadorligini yanada oshirish kerak.

To‘rtinchidan, turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlarning raqamli savodxonligini oshirish maqsadida maxsus o‘quv dasturlarini kengaytirish, IT va turizm integratsiyasi bo‘yicha yangi ta’lim modullarini joriy etish hamda amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan trening va sertifikatlash tizimini yo‘lga qo‘yish zarur.

Beshinchidan, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish orqali raqamli turizm startaplarini moliyaviy va institutsional jihatdan qo‘llab-quvvatlash, innovatsion g‘oyalarni amaliyotga joriy etish uchun inkubatsiya va akseleratsiya markazlarini rivojlantirish hamda raqamli turizm ekotizimini shakllantirish muhim hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Buhalis D., Amaranggana A. Smart Tourism Ecosystems. 2015.
2. Gretzel U. Smart Tourism: Foundations and Developments. 2019.
3. Li X., Hu C., Huang C. Mobile Tourism Applications Study. 2021.
4. UNWTO World Tourism Barometer 2024.
5. OECD Digital Economy Outlook 2025.

6. World Bank Tourism Report 2024.
7. Stat.uz — O‘zbekiston statistika ma’lumotlari.
8. Lex.uz — normativ hujjatlar bazasi.
9. Karimov A. Raqamli turizm infratuzilmasi. 2023.
10. Rashidova D. Turizm va raqamli iqtisodiyot integratsiyasi. 2024.

ASRAROV AZIZBEK ISOMIDIN O‘G‘LI
Samarqand iqtisodiyot va servis institutining
“Real iqtisodiyot” kafedrasining assistent-stajori,
Toshkent Xalqaro Kimyo Universiteti mustaqil izlanuvchisi
asrorovazizbek1998@gmail.com

RAQAMLI BANK XIZMATLARINING MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDAGI O‘RNI VA SAMARADORLIGI

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli bank xizmatlarining milliy iqtisodiyot rivojlanishidagi o‘rni va samaradorligi tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalar asosida bank xizmatlarini ko‘rsatish jarayonlarining takomillashuvi, moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi hamda iqtisodiy faoliyat samaradorligining oshishiga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, raqamli bank xizmatlarining aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun yaratayotgan qulayliklari hamda ularni rivojlantirish istiqbollari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli bank xizmatlari, raqamli iqtisodiyot, moliyaviy texnologiyalar, fintech, bank tizimi, elektron to‘lovlar, moliyaviy inklyuziya, iqtisodiy o‘sish, innovatsiyalar.

Abstract. This article analyzes the role and effectiveness of digital banking services in the development of the national economy. It highlights the impact of improving banking service delivery through digital technologies, expanding access to financial services, and increasing the efficiency of economic activities. The study also examines the benefits of digital banking services for individuals and business entities, as well as the prospects for their further development.

Keywords: digital banking services, digital economy, financial technologies, fintech, banking system, electronic payments, financial inclusion, economic growth, innovations.

Kirish. Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida raqamlashtirish jarayonlarining